

Devijantnost djece i mladih kao posljedica modifikacije rodnih uloga roditelja

Đeneš, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:223325>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Matea Đeneš

DEVIJANTNOST DJECE I MLADIH KAO POSLJEDICA
MODIFIKACIJE RODNIH ULOGA RODITELJA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: dr.sc. Mateja Čehulić

Matea Đeneš

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DEVIJANTNOST - POJAM, POJAVNOST I TEORIJE.....	3
2.1.Oblici devijantnog ponašanja.....	4
2.2.Teorije devijantnosti.....	4
2.3.Primjer devijantnog ponašanja mladih-slučaj Luka Ritz.....	6
3. ČIMBENICI DEVIJANTNOSTI DJECE I MLADIH.....	8
4. OBITELJ.....	10
5. PROMJENA RODNIH ULOGA RODITELJA.....	12
5.1.Promjena uloga majki u obitelji.....	12
5.2.Promjena uloga očeva u obitelji.....	13
5.3.Prezaposlenost roditelja u modernim obiteljima.....	14
5.4.Razvod braka.....	14
6. UTJECAJ ČIMBENIKA PROMJENE RODNIH ULOGA RODITELJA NA DEVIJANTNOST DJECE I MLADIH.....	16
6.1.Ulazak majki na tržište rada.....	16
6.2.Uključenost očeva u odgoj.....	16
6.3.Preopterećenost roditelja.....	17
6.4.Utjecaj roditeljskih odgojnih stilova i razvoda braka.....	19
7. ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA.....	24

Devijantnost djece i mladih kao posljedica modifikacije rodnih uloga roditelja

Sažetak:

Obitelj je društvena zajednica sastavljena od međusobno povezanih pojedinaca koji dijele zajednički život, ljubav, podršku i međusobne odgovornosti. Od tradicionalnih vremena struktura obitelji se znatno promijenila, isto kao i uloge njezinih članova. U tradicionalnoj obitelji veze su bile čvršće, a odgovornosti članova jasnije. Promjena rodnih uloga roditelja dovela je do slabije povezanosti članova unutar obitelji, što uvelike utječe i na djecu te otvara prostor za devijantna ponašanja. U ovom se radu razmatra na koji način promjene roditeljskih rodnih uloga poput ulaska majki na tržište rada, povećanja uloge oca u odgoju djece, prezaposlenosti roditelja te razvoda braka doprinose devijantnosti djece i mladih. Zaposlenost majki jedan je od pozitivnih primjera koji utječu na smanjenje devijantnosti, isto kao i povećanje uloge oca u odgoju djece. Prezaposlenost roditelja rezultira nedostatkom vremena za odgoj djece te djeca podliježu pritisku vršnjaka i ulaze u razne oblike devijantnog ponašanja. Razvod braka na djecu ima višestruke negativne učinke koji također mogu dovesti do devijantnog ponašanja.

Ključne riječi: obitelj, rodne uloge roditelja, vršnjaci, devijantno ponašanje

Deviance in children and youth as a consequence of the modification of parental
gender roles

Abstract:

A family is a social unit made up of interconnected individuals who share common life experiences, love, support, and mutual responsibilities. Over time, the structure of families has undergone significant changes, along with the roles of its members. In traditional families, bonds were stronger, and the responsibilities of each member were clearer. The shift in parental gender roles has resulted in weaker connections within the family, causing children in modern families to, in a way, lose their sense of direction, often leading them to engage in deviant behaviors. This paper aims to explore whether changes in parental gender roles are to blame for the deviant behavior of children and adolescents by examining factors such as mothers joining the workforce, the increased involvement of fathers in child-rearing, parental overwork, and divorce.

Key words: family, parental gender roles, peers, deviant behavior

Izjava o izvornosti

Ja, Matea Đeneš pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Matea Đeneš, v.r.

Datum: 3. srpnja 2024.

1. UVOD

U suvremenom društvu devijantno ponašanje djece i mladih postaje sve vidljiviji problem koji izaziva značajnu zabrinutost. Pitanje devijantnosti nije novo, ali s promjenama koje su se dogodile u obiteljskim strukturama i rodnim ulogama potrebna je nova perspektiva kako bi se razumjeli uzroci i posljedice takvog ponašanja.

Mnogi su čimbenici koji utječu na pojavu devijantnosti, poput: individualnih čimbenika (unutarnje osobine), utjecaja škole, utjecaja obitelji i utjecaja društvene okoline. U ovom radu usmjerili smo se na obiteljske čimbenike te istražujemo fenomen devijantnosti kod djece i mladih kroz prizmu promjena u rodnim ulogama roditelja tijekom vremena. U tom su kontekstu značajne promjene u obitelji koje su dovele do transformacije - od nekadašnje tradicionalne do današnje moderne obitelji. Također, promjene su vidljive i u pojavi novih modela odgoja djece, što je itekako utjecalo na nastanak devijantnog ponašanja kod djece i mladih.

Promjene u rodnim ulogama roditelja mogu imati utjecaj na različite aspekte dječjeg i adolescentnog razvoja, što potencijalno može utjecati na pojavu devijantnog ponašanja. S obzirom na činjenicu da je ova tematika još uvijek nedovoljno istražena, a sve šire rasprostranjena, potrebno je intenzivirati promišljanja i istraživanja o devijantnosti djece i mladih u kontekstu promjene rodnih uloga, prvenstveno, kako bi se probudila društvena svijest o navedenom problemu, a potom i kako bi se osmislili mehanizmi kojima bi se roditeljima u današnjim izazovnim vremenima pomoglo da svojim utjecajem eliminiraju ili barem smanje na najmanju moguću mjeru devijantno ponašanje svoje djece.

Devijantnost djece i mladih nije nešto što se događa daleko od nas, kao što je nekada prevladavalo stajalište - da se one najteže manifestacije devijantnog ponašanja događaju isključivo, primjerice, u Sjedinjenim Američkim Državama. Snažan tehnološki razvoj i provođenje sve više slobodnog vremena u korištenju medija poput Interneta i društvenih mreža približilo je djeci i mladima, između ostaloga, i neprihvatljive oblike ponašanja. Oni se događaju danas i ovdje, stoga ta tema treba postati predmetom interesa cijelog društva, kako ne bi još više uzela maha i time dovela do nesigurnosti - prvenstveno među djecom i mladima (koji su jedna od

najosjetljivijih društvenih skupina), ali također reflektirajuće, i među svim ostalim društvenim skupinama.

2. DEVIJANTNOST – POJAM, POJAVNOST I TEORIJE

Pojam devijantnosti razlikuje se od, često pogrešno shvaćenih kao sinonima, pojmova delinkventnosti i agresije. Agresivnost je u odnosu na devijantnost uži pojam, s obzirom da je agresivnost samo jedan mogući pojavni oblik devijantnosti. Devijantno ponašanje samo po sebi ne mora nužno uključivati i iskazivanje agresije. Agresija se definira kao ponašanje koje društvo ne prihvaća i ne tolerira, a očituje se u nanošenju štete ljudima ili njihovoj imovini (Vasta, Haith i Miller, 1997.). Agresivnost se može manifestirati kroz tri pojavna oblika, a ta su:

- I. fizička agresivnost (uključuje nanošenje tjelesne ozljede drugima i uništavanje tuđe imovine),
- II. verbalna agresivnost (uključuje prijetnje fizičkom agresivnosti, oslovljavanje pogrđnim imenima i neprijateljsko zadirivanje) te
- III. odnosna agresivnost (uključuje uništavanje vršnjačkih odnosa kroz socijalno isključivanje i manipulacije) (Berk, 2015.).

S druge strane, devijantnost je također oblik ponašanja koje odstupa od normi ili očekivanja društva, ali ne uključuje nužno nanošenje štete drugim ljudima ili imovini. Dakle, devijantno ponašanje može uključivati različite oblike nekonvencionalnog ponašanja, ali ne uvijek s namjerom da se njime nanese šteta (Vasta, Haith i Miller, 1997.).

Devijantnost i delinkventnost razlikuju se pak prema vrsti norme koja se krši njihovom primjenom. Dok je devijantnost okarakterizirana kao sociološki pojam koji označava ponašanje kojim se krše društvene norme, delinkventnost je uži pojam koji se odnosi na kršenje pravnih normi (Zrinščak i sur., 2020.). Dakle, devijantno ponašanje odnosi se na postupke ili aktivnosti koje odstupaju od društvenih normi ili očekivanja, a koji se često smatraju neprihvatljivima ili nekonvencionalnima (Barkan, 2011.).

2.1. Oblici devijantnog ponašanja

Kao oblici devijantnog ponašanja pojavljuju se ovisnosti (alkoholizam i ovisnost o drogama), nasilni oblici ponašanja prema sebi (samoubojstvo) i prema drugima (napad, ubojstvo). Osim navedenog, tu su i imovinski delikti koji prevladavaju, čineći tako preko 60% zastupljenosti u odnosu na sve druge oblike devijantnog ponašanja, a u njih spadaju: teška krađa, krađa, oduzimanje tuđe pokretne stvari te uništenje i oštećenje stvari (Miroslavljević i sur, 2010.). Od novijih nasilnih oblika devijantnog ponašanja ističu se nasilje na internetu te *bullying* (Clinard i Meier, 2011.). Daniel Olweus (1993.) *bullying* definira kao vršnjačko nasilje koje uključuje namjerno i ponavljajuće štetno ponašanje (verbalno i fizičko) koje je počinilo jedno ili više djece prema drugome te se očituje u neravnoteži moći između počinitelja i žrtve nasilja. Također, uz navedene oblike, među mladima postoje i seksualni oblici devijantnog ponašanja koji uključuju prostituciju i pornografiju (Clinard i Meier, 2011.).

U istraživanju „Osobitosti maloljetničke delinkvencije u Republici Hrvatskoj“ koje su proveli Stašević i Derk (2016.) obrađeni su statistički podaci o kretanju i karakteristikama maloljetničke delinkvencije u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je pokazalo da najveći broj počinitelja maloljetničke delinkvencije živi u kućanstvu s oba roditelja – njih čak 65,5%. To pokazuje da je u određenim slučajevima povoljnije da maloljetnik živi samo s jednim roditeljem nego u obitelji u kojoj svjedoči svađi i nasilju među roditeljima, jer to tada najčešće dovodi i do njegovog kasnijeg devijantnog ponašanja. Osim toga, pokazalo se da je porast maloljetničke delinkvencije u korelaciji s porastom njegove životne dobi. Analizom brojnosti prijavljenih slučajeva maloljetničke delinkvencije tijekom 2012. godine utvrđeno je da je u petnaestoj godini života prijavljeno 420 maloljetnika, u šesnaestoj godini života prijavljeno je njih 620, u sedamnaestoj godini života bilo ih je 860, a onih u osamnaestoj 950 (Stošević i Derk, 2016.).

2.2. Teorije devijantnosti

Uzroci i pojavnost devijantnosti objašnjavaju se teorijama devijantnosti, koje se dijele na individualističke i sociološke.

Individualističke teorije devijantnosti polaze od pretpostavke da se izvor devijantnosti i devijantnog ponašanja nalazi unutar samog čovjeka, pojedinca. Stoga se one dijele na biološke i psihološke. Dok biološke teorije podrazumijevaju čovjekovu devijantnost kao rezultat njegovih tjelesnih, genetskih i instinktivnih osobina, psihološke teorije uzrok devijantnosti vide u njegovim psihičkim osobinama. Biološke teorije manje su bitne sociolozima za razumijevanje devijantnosti, s obzirom da one zanemaruju ulogu društva koju ono ima u nastanku i razvoju devijantnog ponašanja (Haralambos i Holborn, 2002.).

Sociološke teorije uzroke devijantnosti pronalaze u društvenoj okolini, a najpoznatije među njima su funkcionalističke, strukturalne i teorije devijantne supkulture te interakcionističke teorije.

Prema Mertonu, jednom od predstavnika funkcionalističkih teorija devijantnosti, devijantnost i delinkvencija su društveni fenomeni, a devijantnost je posljedica određenih društvenih okolnosti, kao i međusobno neusklađenih zahtjeva s kojima se pojedinac suočava (Zrinščak i sur., 2020.). Funkcionalističke teorije polaze od stajališta da su devijantnost i zločin posljedica strukturalnih napetosti i nepostojanja moralnih pravila u društvu (Giddens, 2007.). Međutim, neki teoretičari poput Durkheima smatraju da devijantnost ne mora nužno značiti nešto negativno, već da se pojavljuje kao neizbježan i nužan element modernog društva te da može imati i funkcionalnu ulogu (Giddens, 2007.).

Strukturalna teorija i teorija devijantne supkulture obuhvaćaju niz teorijskih koncepata o devijantnosti, koji su se razvili unutar tzv. čikaške sociološke škole. (Zrinščak i sur., 2020.). Istraživanje koje su proveli Shaw i McKay pokazalo je da postoji korelacija između povećanog broja useljenika i povećane stope kriminaliteta na određenom geografskom prostoru, iz čega su zaključili da su uzroci devijantnosti društveni uvjeti u kojima pojedinac živi (Zrinščak i sur., 2020.).

Teorija devijantne supkulture ima pak uporište u tvrdnji Alberta Cohena koji smatra da unutar jedne kulture postoji supkultura koju opisuje kao kulturu unutar kulture. Smatra da svaku supkulturu čini određena skupina ljudi. Supkultura koja se sastoji od članova društva na dnu stratifikacijske ljestvice, frustriranih svojim vlastitim

položajem u društvu, preuzima norme i vrijednosti devijantne supkulture (Zrinščak i sur., 2020.).

Interakcionističke teorije promatraju devijantno ponašanje kao oblik kolektivnog djelovanja (Becker, 1991.). Sutherland ih tumači kroz tezu da je devijantno ponašanje naučeno, a ne naslijeđeno, što se nastavlja na teoriju devijantne supkulture. Sutherland tvrdi da se devijantno ponašanje uči u procesu komunikacije i interakcije s drugima (Zrinščak i sur., 2020.). Jedna od najvažnijih interakcionističkih teorija devijantnosti je Beckerova teorija etiketiranja (Haralambos i Holborn, 2002.). Becker smatra da nije razumno razmišljati na način da će svatko koga se na neki način „etiketira“ kao devijantnog nužno i pokazivati takvu vrstu ponašanja. Međutim, takav pristup naglašava kako etiketiranje može dovesti do toga da se počinitelja smješta u određene situacije koje mu ometaju normalno obavljanje svakodnevnih aktivnosti, potičući ga tako na ponašanja koja su izvan očekivanih okvira (Becker, 1991.).

2.3. Primjer devijantnog ponašanja mladih – slučaj Luka Ritz

Jedan od slučajeva devijantnog ponašanja mladih, koji je imao veliki odjek u cijeloj Hrvatskoj, je događaj iz 2008. godine. Radi se o iskazivanju devijantnog ponašanja nad osamnaestogodišnjim mladićem pod imenom Luka Ritz. Njega su na ulici nasmrtno pretukli mladići u rasponu od šesnaest do osamnaest godina. Zatvorsku kaznu, u trajanju od osamnaest mjeseci dobio je jedan od njih, te je, odsluživši devet mjeseci, pušten zbog dobrog vladanja. Ubojica mladića izjavio je da je Luku ubio „zato što mu je bilo dosadno“. Nakon smrti mladića Luke Ritza te nakon oslobađajuće presude upućene većini napadača, isti su nastavili činiti kaznena djela (Pauček Šljivak, 2018.).

Nakon spomenutog slučaja, javnost se nakratko osvijestila te se počeo pojavljivati širi interes društva za suzbijanje maloljetničkog nasilja, pri čemu su se aktivirali određeni oblici podrške žrtvama maloljetničkog nasilja i njihovim obiteljima.

Pitanje koje se samo po sebi nameće nakon ovog strašnog događaja je iz kakvih obitelji potječu napadači te koliki je utjecaj njihovih roditelja na devijantno ponašanje njihove djece. Također, pitanje je jesu li roditelji napadača zbog vlastitog nedostatka vremena, uslijed promijenjenih rodnih uloga, propustili svoju djecu usmjeriti u pravom smjeru

te time spriječiti smrtni ishod do kojega je dovelo devijantno ponašanje njihove djece. Drugim riječima, s obzirom na porast maloljetničke delinkvencije, postavlja se pitanje jesu li upravo taj nesklad u obiteljskim odnosima i poteškoće u funkcioniranju današnjih modernih obitelji doveli do porasta devijantnosti kod djece i mladih danas.

3. ČIMBENICI DEVIJANTNOSTI DJECE I MLADIH

Postoje mnogi čimbenici koji mogu utjecati na pojavu devijantnog ponašanja kod djece i mladih. Prema Wasserman i suradnicima (2003.) oni se mogu svrstati u tri skupine, a to su:

- I. Individualni čimbenici
- II. Rizični čimbenici u obiteljskom i školskom okruženju
- III. Rizični čimbenici u širem društvenom kontekstu

Pod individualnim čimbenicima koji utječu na pojavu devijantnog ponašanja podrazumijevamo nizak nivo inteligencije i psihopatske crte ličnosti, primjerice: egocentričnost, emocionalna nestabilnost, nedostatak osjećaja odgovornosti itd. (Wasserman i sur., 2003.). Istraživanje Pattersona i suradnika koje je uključivalo dječake u SAD-u pokazalo je da je antisocijalno ponašanje u najranijoj dobi najistaknutiji individualni čimbenik za kasniju pojavu devijantnog ponašanja. Ukoliko je dječak iskazivao antisocijalno ponašanje i bio uhićen u dobi do 13 godina, to je bio jasan prediktor za njegovo razvijeno devijantno ponašanje u dobi od 18 i više godina (Patterson i sur., 1992.).

Pod rizičnim čimbenicima u širem društvenom kontekstu podrazumijevamo susjedstvo u kojem žive djeca i mladi sa svojim obiteljima, širu lokalnu zajednicu, državu te širi globalni kontekst (Wasserman i sur., 2003.). Posebice se kao rizični čimbenici ističu oni koji su u djetetovom životu, nakon obitelji, najviše zastupljeni, a to su vršnjaci i školsko okruženje. Vršnjaci postaju rizični čimbenik za devijantno ponašanje kada dođe do odbijanja i izolacije od strane vršnjaka te kada se dijete kreće u društvu devijantnih vršnjaka. Također, do devijantnog ponašanja može dovesti i kada dijete ima izvjesnih poteškoća u prilagodbi školi koju pohađa te se ondje osjeća odbačeno i neprihvaćeno. Osim navedenih, rizični čimbenici u školskom okruženju su još i loš akademski uspjeh, niska motivacija i niska ambicija (Wasserman i sur., 2003.).

Čimbenici unutar obitelji koji mogu utjecati na devijantno ponašanje djece i mladih su: zlostavljanje, obiteljsko nasilje, razvod braka, obiteljsko antisocijalno ponašanje te struktura obitelji, a kao najsnažniji čimbenici ističu se antisocijalna ponašanja u

prošlosti obitelji te veličina obiteljske zajednice (što je obiteljska zajednica veća to je veća i vjerojatnost za pojavu devijantnog ponašanja kod djece i mladih) (Wasserman i sur., 2003.).

U ovom radu posebno ću se baviti upravo tom skupinom rizičnih čimbenika - rizičnim čimbenicima u obiteljskom okruženju. Stoga će u nastavku rada biti razmotrene promjene u obitelji, novi modeli odgoja djece u obitelji te promjene rodni uloga roditelja kao jedan od uzroka devijantnog ponašanja djece i mladih.

4. OBITELJ

Obitelj je najvažnija društvena jedinica u životu svakog pojedinca. Obitelj je za svoje članove poput sigurne luke u oluji života, mjesto gdje se članovi obitelji osjećaju sigurno i prihvaćeno, bez obzira na okolnosti koje se u datom trenutku događaju negdje izvan te sigurne luke. Ona pruža osjećaj sigurnosti i podrške kad je sve oko nas burno i nestabilno. Kroz obitelj učimo o važnosti ljubavi, poštovanja i zajedništva. Osim toga, obiteljske veze čine temelj na osnovu kojega mi kasnije gradimo svoj vlastiti identitet i osjećaj pripadnosti. Unutar obitelji dijete provodi najviše svoga vremena te ondje stječe razne kognitivne i socijalne vještine koje potom postaju osnova za njegove daljnje vrijednosti, uvjerenja i stavove (Vasta, Haith i Miller, 1997.).

Iako je jako važna, u današnje vrijeme prilično je teško jednoznačno definirati pojam obitelji. Razlog tome su intenzivne promjene kroz koje je institucija obitelji prošla, od tradicionalne do moderne. Dok je nekadašnju, tradicionalnu obitelj sačinjavala zajednica majke, oca i jednog ili više djece, danas se slika obitelji promijenila iz korijena. Modernizacija i individualizacija utjecale su na funkcije obitelji i rast njezine ekspresivne uloge, dok se instrumentalna uloga obitelji smanjuje (Maleš, 1999.).

S obzirom da smo u današnje vrijeme svjedoci sve češćih razvoda brakova, nije nam nepoznanica da su današnje obitelji nerijetko sastavljene od samo jednog roditelja. Na globalnom planu došlo je i do liberalizacije, a slijedom toga i do legalizacije istospolnih brakova te mogućnosti da istospolni partneri posvajaju djecu. Nerijetko se događa i da roditelji ponovno sklapaju brak s drugom osobom pa time nastaju mješoviti brakovi (Berk, 2015.). Uslijed svih navedenih okolnosti, dolazi do neminovnih promjena unutar same strukture obitelji.

S obzirom na spomenute promjene unutar institucije obitelji postoji mnogo definicija kojima se pokušava objasniti sam pojam i svrha obitelji. U samim svojim počecima, obitelj je tradicionalno opisivana kao trajna i stabilna veza između muškarca i žene koji zajedno žive te prehranjuju i odgajaju djecu dok ne postanu odrasla (Berk, 2015.). Tako George Peter Murdock 1949. godine navodi četiri osnovne funkcije svake obitelji:

- I. regulacija seksualnoga ponašanja, koja je kanalizirana kroz monogamnu vezu;
- II. biološka reprodukcija sljedećih generacija kako bi društvo dalje opstojalo;
- III. socijalizacija mladih, jer s u obitelji uče temeljne norme i vrijednosti;
- IV. zadovoljavanje ekonomskih potreba, kao što su osiguranje hrane i skloništa (Zrinščak i sur., 2020: 291).

Nešto kasnije, 1955. godine, Parsons sve uloge obitelji spaja u dvije temeljne:

- I. primarna socijalizacija djece i
- II. emocionalna stabilizacija odraslih osoba (Zrinščak i sur., 2020: 293).

On je razvio stajalište da je obitelj društvena institucija čije su uloge određene od strane funkcionalno organiziranog društva (Szelényi i Olvera, 1996.).

U novije vrijeme, obitelj je šire definirana, pri čemu se pojmom obiteljskog sustava označava mrežu međuovisnih odnosa (Berk, 2015.). Državni zavod za statistiku 2016. godine pak daje specifičniju, užu definiciju kojom je obitelj određena kao „zajednica unutar istog kućanstva koja se sastoji od bračnoga/izvanbračnoga para bez djece, bračnoga/izvanbračnoga para sa djecom ili jednog roditelja sa djecom“ (DZS, 2016: 9).

5. PROMJENA RODNIH ULOGA RODITELJA

Od samih početaka obitelj je bila zajednica u kojoj je svatko imao svoju točno određenu ulogu. Tako je otac bio patrijarh, „glava kuće“ - osoba koja privređuje te na taj način brine o ekonomskom prosperitetu obitelji. S druge strane, majka je bila kućanica i odgajateljica djece. Majka nije bila službeno zaposlena te je njezin posao uključivao brigu o kućanstvu i odgoj djece (Gajer-Piacun, 1978.). Uloge su bile vrlo jasne, čvrste i nepromjenjive. Možda bismo shvaćanje tradicionalne obitelji najzornije mogli prikazati izjavom koju smo vjerojatno u nekom trenutku svi čuli te koja je u prošlim vremenima bila općeprihvaćena u društvu, a ta je: „Muškarac je glava obitelji, a žena srce obitelji“. Djeca koja su potjecala iz tradicionalnih obitelji odrastala su u obiteljima koja su imala jasno postavljena pravila i s roditeljima koji su imali vremena pratiti izvršavanje tih pravila. U takvim okolnostima, u tradicionalnim obiteljima odnos djeteta i roditelja bio je skladan i miran, dok se u modernim obiteljima taj odnos pretvorio u neharmoničan i konfliktan. Slijedom toga, djeca danas puno češće nego ikada prije pokazuju znakove zbunjenosti, frustracije, ljutnje i agresije (Hussain i Warr, 2019.). Za vrijeme postojanja tradicionalne obitelji, obitelj je za svoje članove bila sigurno mjesto, puno pažnje, ljubavi i međusobnog prihvaćanja. Članovi su međusobno razgovarali i rješavali probleme na koje su nailazili, dobivajući tako punu podršku ostalih članova obitelji. S vremenom, stvari su se počele mijenjati. Došlo je do velikih promjena u odnosima unutar obitelji te do mijenjanja uloga svih članova obitelji – i muškaraca, i žena i djece (Wilk, 2003.). Moderna obitelj tako gubi tradicionalne vrijednosti, sve je manje čvrst oslonac i jamstvo sigurnosti pojedincu, a ono što sa sobom donosi je nova neizvjesnost (Zrinščak i sur., 2020.).

5.1. Promjena uloga majki u obitelji

Žene su se željele ostvariti i u drugim ulogama, osim navedenih. Željele su postići da i one pridonose financijskom boljitku svoje obitelji te su se željele istaknuti kao jednako sposobni članovi društva na profesionalnom planu, kao što su to dotad bili isključivo muškarci. Time žena više nije ograničena tradicionalnom ulogom koja ju je

stavljala u okvir isključivo majke i kućanice. U moderno doba žena je postigla pravičniju ravnotežu odnosa u obitelji (Giddens, 2005.). Još jedan razlog promjene uloge žena u obitelji nije bila isključivo njezina želja za zaposlenjem, napredovanjem i ravnopravnošću spolova. Promjene koje su donijele industrijalizacija, globalizacija, modernizacija i liberalizacija društva imale su velik utjecaj i na financijsko stanje unutar samih obitelji. Uslijed svih tih procesa došlo je do migracija sa sela u gradove te visokog stupnja urbanizacije pa odjednom više nije bilo dostatno da za obitelj zarađuje samo jedan njezin član, već je bilo potrebno da i žena preuzme tu ulogu na sebe (Rosenfeld i Perrella, 1965.).

S vremenom je došlo i do sve intenzivnijih borbi žena za prava i za ravnopravnost spolova te se u sklopu toga razvila pojava koje poznajemo pod pojmom feminizam. Najpregledniju definiciju feminizma daje teoretičarka Alison Jaggar koja tvrdi da je feminizam kompleksan skup raznovrsnih društvenih pokreta. Glavni mu je cilj suzbijanje subordinirane uloge žene (Bryson, 1999.).

Tijekom posljednja tri desetljeća došlo je do rekordnog porasta broja žena koje su zaposlene (Berk, 2015.). Zaposlenjem žene izgubila se tradicionalna obitelj te je došlo do stvaranja nove, moderne obitelji, kakvu poznajemo danas.

5.2. Promjena uloga očeva u obitelji

Promjenu rodni uloga roditelja promatramo i s aspekta očeva. U današnje vrijeme očevi imaju sve veću ulogu u odgoju djece, što vidimo i na primjeru iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama Republike Hrvatske, u koji je 2022. godine uvršten članak o očinskom dopustu. Prema tom članku zaposleni otac do navršenih 6 mjeseci djetetova života ima pravo na dopust u neprekidnom trajanju od 10 radnih dana za jedno dijete, odnosno 15 za blizance (Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama, NN 152/2022, čl.16).

Istraživanje o uključenosti očeva u odgoj djece, koje su proveli Jones i Mosher u Sjedinjenim Američkim Državama između 2006. i 2010. godine, pokazalo je koliko se danas uloga očeva promijenila i intenzivirala. Istraživanjem uključenosti očeva u odgoj djece u dobi do 5 godina dobili su podatak da je 96% očeva jelo obroke sa

svojom djecom svaki dan ili nekoliko puta tjedno, 98% očeva igralo se često sa svojom djecom, 90% njih je svoju djecu kupalo i odijevalo svaki dan ili nekoliko puta tjedno, a 60% očeva izjasnilo se da svojoj djeci često čitaju (Jones i Mosher, 2013.). S obzirom da je za djetetov razvoj od presudne važnosti obitelj, koja je prva institucija u djetetovu životu u kojoj ono uči o interakciji s drugima, jasno je da se uz majčinu ulogu veže i uloga oca kao druge najbitnije osobe koja svojim primjerom i učenjem utječe na kasnije ponašanje djeteta. Izostanak očeve uloge u razvoju djeteta ni sa čim se ne može nadomjestiti. Klarin (2006.: 30) ističe kako „otac i majka unose različitu kvalitetu u djetetov život i svatko od njih različito pridonosi razvoju djeteta. (...) Očeva uloga u podizanju djeteta je nezamjenjiva“.

Međutim, iako smo danas svjedoci velikih promjena rodni uloga, ipak tradicionalna vjerovanja o razlikama među spolovima ostaju duboko ukorijenjena. Rodni stereotipi uključuju osobine ličnosti, tjelesne osobine te načine ponašanja žena i muškaraca, a do danas se zadržalo uvjerenje da sve te karakteristike muškarce prikazuju u općenito pozitivnom, a žene u općenito negativnom svjetlu (Berk, 2015.).

5.3. Prezaposlenost roditelja u modernim obiteljima

Promjena rodni uloga ogleda se i u kontekstu prezaposlenosti roditelja. Prezaposlenost roditelja manifestira se u činjenici da, zbog dnevne dinamike, posla i drugih obaveza, oni često imaju jako malo ili nimalo vremena za sudjelovanje u odgoju djece. Kada uz sve svoje dnevne aktivnosti odgoj djece predstavlja prevelik teret za majku ili oca djeteta dolazi do pojave neučinkovitog roditeljstva (Berk, 2015.), a koje sa sobom nosi negativne utjecaje na razvoj djeteta te može dovesti do njegovog kasnijeg potencijalno devijantnog ponašanja.

5.4. Razvod braka

Promjenu u strukturi obitelji te promjenu rodni uloga roditelja možemo promatrati i s aspekta sve učestalije pojave današnjice, a to je razvod braka. Često promjene rodni uloga roditelja imaju velik utjecaj na dinamiku braka, a nerijetko su povezane i s povećanom stopom razvoda. Uslijed promjene rodni uloga često se događa da se

među roditeljima pojavljuju osjećaji ugroze, napetosti i smanjenja zadovoljstva u braku, što u konačnici može rezultirati povećanjem broja razvedenih roditelja. Mnoga su istraživanja potvrdila da razvod braka na ljestvici najstresnijih događaja u životu djeteta zauzima visoko drugo mjesto, i to odmah nakon smrti roditelja (Bujšić, 2005.). Stoga je logično zaključiti da razvod sam po sebi ima višestruke negativne učinke, ne samo na supružnike, već i na njihovu djecu. Berk (2015.: 516) stoga obitelj naziva „poligonom za agresivno ponašanje“, ističući tako da je za djecu koja dolaze iz obitelji koje su pune sukoba vjerojatnije da će razviti neke oblike devijantnog ponašanja.

6. UTJECAJ ČIMBENIKA PROMJENA RODNIH ULOGA RODITELJA NA DEVIJANTNOST DJECE I MLADIH

6.1. *Ulazak majki na tržište rada*

Istraživanja pokazuju da promjene rodni uloga roditelja, u kontekstu trenda zapošljavanja majki koje su u prošlosti uglavnom bile kućanice te im je primarni posao bio briga i odgoj djece, nisu nužno u korelaciji sa pojavom devijantnosti kod djece. Štoviše, djeca čije su majke zadovoljne svojim poslom pokazuju povoljniju prilagodbu, između ostalog i pozitivnije obiteljske i vršnjačke odnose (Berk, 2015.). Također, neka istraživanja su pokazala da djeca čije su majke zaposlene pokazuju izvjesne prednosti u odnosu na djecu čije su majke u potpunosti posvećene njihovom odgoju. To su primjerice razvijenije vještine rješavanja problema te veća upornost u rješavanju zadataka (Clarke-Stewart, 1989.; Vaughn, Deane i Waters, 1985.). Hoffmann (2000.) ističe da djevojčice posebno profitiraju od majčine zaposlenosti u smislu da im slika majke koja je usto i kompetentna zaposlenica predstavlja uzor za njihovo osobno postignuće i karijeru.

6.2. *Uključenost očeva u odgoj*

Utjecaj očeva na razvoj dječje devijantnosti nedovoljno je istražena tema, no zbog promjena u društvu sve češće postaje predmetom interesa šire javnosti. Zbog promjene rodni uloga, posljednjih nekoliko desetljeća očevi su puno više uključeni u odgoj svoje djece negoli je to bio slučaj u prošlosti. Također, suvremeno očinstvo „naglašava važnost izražavanja topline i emocija, iskazivanje zaštite, brige i zanimanja za djetetovo zdravlje, napredak i uspješnost u školskoj i socijalnoj kompetenciji“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.: 49). Dosadašnja istraživanja pokazuju da očeva uključenost u odgoj djece ima višestruke pozitivne aspekte, osobito u smislu smanjenja mogućnosti za razvoj delinkventnog ponašanja i korištenja nedozvoljenih supstanci (Jones i Mosher, 2013.). Provedena su i istraživanja koja su pokazala da očeva neuključenost u odgoj može kod djeteta dovesti do niza negativnih pojava vezanih uz njegovu socijalizaciju. Također, to kod djeteta može izazvati buntovnost te

poteškoće u koncentraciji, komunikaciji i ponašanju (Maleš, 1999). U usporedbi s tradicionalnim očevima koji su brinuli o prihodima i prehranjivali obitelj, suvremeni očeви često, pod pritiskom teških okolnosti poput života odvojenog od obitelji te razvoda braka, neredovito ili uopće nemaju kontakt s djecom, što itekako utječe na njihov razvoj (Giddens, 2005.).

6.3. Preopterećenost roditelja

U takvim okolnostima roditelji provode manje vremena sa djecom što dovodi do smanjenog osjećaja zajedništva obitelji i lošijeg kognitivnog razvoja predškolske i adolescentske djece (Brooks-Gunn, Han i Waldfogel, 2002.). U odnosu na prošla vremena, danas se odnos djeteta i roditelja uvelike promijenio. S obzirom na preopterećenost roditelja prisutnu u današnjem svijetu, uzrokovanu globalizacijom, modernizacijom, industrijalizacijom, migracijama, obrazovanjem i društvenim medijima djeca su nerijetko prepuštena sama sebi te su odgovorna za vlastiti odgoj i brigu o sebi. Za razliku od tradicionalnih društava u kojima je odnos između roditelja bio vrlo blizak, *face-to-face* odnos, u modernim je društvima takva vrsta veze znatno oslabila (Hussain i Warr, 2019.). Budući da današnji roditelji najviše vremena provode izvan kuće, ne poznaju dovoljno dobro potrebe svoje djece i zauzeti su svojim mnogobrojnim obavezama, što izravno utječe na odgoj djece.

Usljed navedenog, dolazi do nepravilnog odgoja, a nerijetko i do roditeljskog nemara, što dovodi i do pojave agresivnosti kod djece. Nedostatak odgovarajućeg roditeljstva primarni je uzrok nasilnog i agresivnog ponašanja kod djece, jer je odgovornost roditelja pružiti djetetu sve osnovne potrebe (Hussain i Warr, 2019.). Djeca od svojih roditelja uvijek zahtijevaju ljubav, privrženost i brigu, ali kada roditelji zanemaruju ili ignoriraju svoje dijete ono postaje devijantno (Hussain i Warr, 2019.). Neka istraživanja tako pokazuju da su kod djece koja su prepuštena sama sebi prisutne negativne pojave poput niskog samopoštovanja, lošeg školskog uspjeha te u konačnici – antisocijalnog ponašanja (Berk, 2015.).

Slijedom navedenih okolnosti, do kojih dolazi radi promjene rodni uloga roditelja, u praksi se događa da djeca i mladi, neshvaćeni i zanemareni od strane svojih roditelja podršku i razumijevanje traže od vršnjaka, ulazeći pritom u kojekakve devijantne skupine s kojima se na kraju i identificiraju. Mnoga istraživanja potvrđuju tezu da

situacija unutar obitelji utječe na razloge zbog kojih se mladi povinjavaju pritisku vršnjaka. S obzirom da se unutar obitelji ne osjećaju prihvaćeno, oni preuzimaju pravila vršnjačkih skupina kojih postaju članovi (Car, 2013.). Vjerojatnije je da će djeca koja su prepuštena sama sebi podleći pritisku vršnjaka te se sukladno tome upustiti u antisocijalno ponašanje (Coley, Morris i Hernandez, 2004.).

Osim toga, djeca koja odrastaju bez odgovarajuće razine roditeljske kontrole češće vrijeme provode uz raznorazne medije (televizija, mobitel, kompjutor, kompjutorske igrice, Internet). Ispitivanja američkih roditelja i mladeži pokazuju da 20 do 30% američke predškolske djece, 40% školske djece i više od 50% djece u ranoj adolescenciji nemaju nikakva ograničenja korištenja TV-a ili kompjutora kod kuće. Zapanjujuć je podatak da u SAD-u čak 57% TV programa između 6 i 23 sata sadrži nasilne scene koje nepovoljno djeluju na djecu i mlade (Berk, 2015.). Djeca u Hrvatskoj prate navedene trendove, provodeći tako previše vremena koristeći medije, od kojih prednjači korištenje Interneta. Nikodem i suradnici su u ožujku 2013. godine proveli istraživanje u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi koje je uključivalo djecu od petog do osmog razreda osnovne škole. Rezultati njihovog istraživanja pokazuju da „većina ispitanih učenika (73,2%) u dobi od jedanaest do četrnaest godina pristupa internetu računalom kod kuće i to čini svakodnevno, jednom ili više puta (67,7%) U prosjeku provedu oko dva sata dnevno na internetu“ (Nikodem i sur., 2014.: 229). Iste godine Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba također su proveli istraživanje u koje su uključili 1489 djece u dobi od jedanaest do osamnaest godina. Navedeno istraživanje pokazalo je da 20% djece na Facebooku provodi i više od tri sata dnevno (Buljan Flander, 2013.). Djeca i mladi prihvaćaju televizijske poruke koje kod njih uzrokuju agresivnost kao jedan od oblika devijantnog ponašanja. Mnoga istraživanja koja su zaključila da televizijsko nasilje povećava pojavu verbalnog, fizičkog i agresivnog ponašanja idu u prilog toj tezi (Anderson i sur., 2003.; Comstock i Scharrer, 2006.; Ostrov, Gentile i Crick, 2006.).

6.4. Utjecaj razvoda braka i roditeljskih odgojnih stilova

S obzirom na ubrzani tempo života, današnji roditelji često preuzimaju ulogu svoje djece na način da umjesto njih donose odluke, čineći ih tako nesamostalnim i nekompetentnim. Često takvi roditelji pribjegavaju vrijeđanju i omalovažavanju djece, a kod djece to dovodi do izrazito niskog samopoštovanja (Kernis, 2002.). Istraživanja pokazuju da su djeca koja su pod utjecajem takve vrste roditeljskog odgoja češće nesamostalna i nesigurna te traže potvrdu vlastite vrijednosti od svojih vršnjaka. To nerijetko dovodi do kasnijih poteškoća u prilagodbi koje se manifestiraju kroz agresivnost, antisocijalno ponašanje i delinkvenciju (Donnellan i sur., 2005.). S druge pak strane, neki roditelji koriste pretjerano popustljiv odgojni stil, dajući im tako previše visoko samopoštovanje. Takva vrsta odgoja također negativno utječe na djecu i na njihov razvoj te također u konačnici rezultira teškoćama u prilagodbi te kasnijim potencijalno agresivnim ponašanjem (Hughes, Cavell i Grossman, 1997.).

Isti učinak na djecu ima i razvod braka njihovih roditelja. Nažalost, često puta se događa da su djeca puno više pogođena razvodom roditelja negoli je to slučaj kod samih roditelja. Nakon mnogobrojnih i intenzivnih sukoba roditelja kojima svjedoče i djeca te koji u konačnici najčešće dovedu do razvoda braka, dolazi do dodjeljivanja djeteta jednom od roditelja, najčešće majci (Berk, 2015.). S drugim roditeljem, s kojim djeca ne žive, oni ostvaruju povremeni ili ne ostvaruju nikakav kontakt. Roditelji se nerijetko ponovno vjenčaju. Često u tu novu obitelj dolaze i djeca novog supružnika, iz njihovih prijašnjih brakova. Sve to zahtijeva od djeteta širok spektar vještina – od razumijevanja i prihvaćanja novonastale situacije do prilagodbe novim okolnostima.

Istraživanjem koje je provedeno u raznim zemljama (Bangladeš, Kina, Indija, Njemačka, Palestina, Kolumbija, Bosna i Hercegovina, Sjedinjene Američke Države i Južna Afrika) došlo se do zaključka da sukobi između roditelja unutar obitelji uzročno-posljedično dovode i do kritiziranja te vrijeđanja adolescenata od strane njihovih roditelja, ali pak s druge strane – i do smanjenja roditeljskog nadzora nad njima. Ovakva vrsta odgoja dovodi do iskazivanja poremećaja u ponašanju kod mladih (Bradford i sur., 2003.).

Također, provedeno je i istraživanje koje je uključivalo djecu razvedenih roditelja i djecu nerazvedenih roditelja, a njime se htjelo utvrditi koliki utjecaj razvod braka ima

(i ima li uopće) na pojavu nekog od oblika devijantnog ponašanja. Istraživanje je pokazalo da od 20% do 25% djece u razvedenim obiteljima pokazuje velike probleme u ponašanju, u usporedbi s 10% djece iz nerazvedenih obitelji koji iskazuju devijantno ponašanje (Gerard, Krishnakumar i Buehler, 2006.; Greene i sur., 2003.; Pruett i sur., 2003.; Strohschein, 2005.). Dakle, kao što je i očekivano, djeca i mladi koji dolaze iz razvedenih obitelji pokazuju težu prilagodbu, emocionalne probleme i probleme u ponašanju.

Iz spomenutog vidimo koliko je važna roditeljska uloga u odgoju djece. Bitno je da roditelji prilikom odgoja svoje djece koriste odgovarajuće odgojne metode i stilove, koji nisu ni pretjerano kontrolirajući ni pretjerano popustljivi, kako bi, koliko god je to moguće, utjecali na smanjenje mogućnosti da se kod djece razvije devijantno ponašanje. Provedena su mnoga istraživanja kojima je predmet interesa bila sigurna privrženost djece roditeljima i utjecaj takve vrste privrženosti na njihov kasniji razvoj. Utvrdilo se da su djeca koja su privržena roditeljima također i socijalno kompetentnija te se bolje slažu s vršnjacima (Vasta, Haith i Miller, 1997.). Obitelji koje djeluju kao „sigurna baza“, potiču razvoj identiteta djece i mladih (Berk, 2015.). Također, istraživanje koje je željelo definirati utječu li ili ne utječu rodne uloge roditelja na devijantno ponašanje djece i mladih pokazalo je da roditelji koji imaju veći stupanj kontrole i podrške nad svom djecom utječu na njihov povoljniji školski uspjeh te na rjeđe korištenje alkohola i droge. Također, roditelji koji više sudjeluju u odgoju svoje djece te koji imaju veći nadzor nad njima i njihovom provođenju svoga vremena, više potiču djecu prema ponašanju koje je društveno poželjno (Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec, 2002.: 257).

7. ZAKLJUČAK

U ovom radu promatrali smo novonastale promjene u modernoj obitelji u odnosu na tradicionalnu. Kroz promjene u obitelji prikazane su i promjene rodnih uloga roditelja u obitelji te čimbenici koji su do toga doveli, a sve s ciljem prepoznavanja povezanosti između gore navedenih promjena i pojavnosti devijantnog ponašanja kod djece. Na početku smo promatrali promjenu rodnih uloga roditelja kroz uključivanje žena na tržište rada, pri čemu je ustanovljeno da majčina zaposlenost, ne samo da ne utječe negativno na djecu, već utječe izrazito pozitivno, dajući tako djeci dobar primjer. Sudjelovanje očeva u odgoju djece sljedeći je čimbenik promjene rodnih uloga roditelja koji pokazuje da su djeca iz obitelji u kojima je otac više uključen u njihov odgoj u konačnici manje sklona devijantnom ponašanju. Nadalje, kao idući čimbenik promatrali smo razvod braka. Samim time što jedan od roditelja više nije u istom kućanstvu s djetetom dolazi do gubitka kontrole nad njim te je u takvim uvjetima djetetu lakše podleći pritisku vršnjaka i devijantnom ponašanju. U konačnici, promatrali smo prezaposlenost roditelja današnjice, koja im onemogućava dostatno provođenje vremena u odgoju djece. Zaposlenje istovremeno oba roditelja dovodi do manjka vremena koje roditelji provode u odgoju djece pa su djeca prepuštena sama sebi i to ih dovodi da kroz korištenje raznih medija (Berk, 2015.) i međuodgoj kroz vršnjačke grupe pokazuju izvjesna devijantna ponašanja. Navedeno dovodi do dvije vrste neprikladnih roditeljskih odgojnih metoda – jedni sve rade umjesto djece, a pritom ih vrijeđaju i čine ih ovisnima, a drugi pak previše popuštaju i djecu čine previše samopouzdanima. Obje situacije dovode do neprilagođene djece koja kasnije pokazuju neki od oblika devijantnog ponašanja, a nerijetko ga ispoljavaju i kroz agresiju. Također, nezadovoljstvo i frustracija poslom koji roditelji obavljaju reflektiraju se na cijelu obitelj te kroz takvu nestimulativnu okolinu djeca i mladi pribjegavaju devijantnom ponašanju. Navedeni čimbenici koji mogu dovesti do devijantnog ponašanja djece i mladih sve su više prisutni i protekom vremena sve su snažnije izraženi. Stoga je potrebno uvesti mjere koje bi pozitivno utjecale na smanjenje problema devijantnosti.

Kao primjer države koja je maksimizirala pozitivne učinke rodne jednakosti ističe se Švedska. Švedska je uvela „obiteljski model jednakih uloga“ te rodnu jednakost kao

središnji cilj, pri čemu jedan spol nije smio izrabljivati drugi. Još 1960.-ih godina Švedska je otvorila svoje ekonomsko tržište za zapošljavanje velikog broja žena, pri čemu su podupirali stajalište da se i očevi i majke trebaju u jednakoj mjeri brinuti o kućanstvu i odgoju djece (Plantin, Mansson i Kearney, 2003.). Povlastice koje je Švedska uvela uključivale su izgradnju velikog broja vrtića kako bi djeca imala gdje ostati dok roditelji rade. Također, još od 1974. godine očevi imaju pravo na najduži plaćeni porodiljni dopust u odnosu na sve druge države. Osim toga, još jedna od mjera koju uključuje švedski model je majkama i očevima djece ispod osam godina starosti omogućila rad sa skraćenim radnim vremenom (Sandquist, 1992.).

Kroz ovaj primjer možemo vidjeti kako je itekako moguće pomiriti sukobe do kojih je došlo zbog promjene rodnih uloga roditelja od prošlih vremena do danas. Potrebno je samo detektirati problem te pronaći najučinkovitije načine za njegovo rješavanje. Činjenica je da uloga roditelja nikada nije bila lagana, no nikada nije ni bila izazovnija nego što je to danas. Zbog toga, kroz taj proces bitno je roditeljima pružiti podršku na svim razinama: financijskoj, institucionalnoj i emocionalnoj (Sarafino i Smith, 2011.), kako bi se mogli uspješno nositi s izazovima današnjeg vremena. Financijska podrška može uključivati određene subvencije, olakšice ili izravnu financijsku pomoć, koje bi roditeljima omogućile stabilnost i sigurnost. Institucionalna podrška obuhvaća izgradnju i dostupnost vrtića i drugih odgojno-obrazovnih ustanova te mogućnost rada s fleksibilnim radnim vremenom, kako bi roditelji mogli uskladiti svoje obiteljske i profesionalne obveze. Pod emocionalnom podrškom podrazumijevamo različite oblike savjetovanja kroz individualne i grupne programe podrške, gdje bi roditelji u međusobnoj interakciji spoznali da nisu sami u izazovima koje donose moderna vremena. Savjetovanje je vrlo korisno, bilo ono individualno ili savjetovanje u grupama. Ono obitelji daje potreban kontekst kako bi bolje razumjela okolnosti u kojima se našla (Hohmeier, 1997.). Savjetovanjem bi roditelji stjecali nova znanja i iskustva te dobivali ideje za vlastiti razvoj koji posljedično rezultira i razvojem njihove djece u smjeru koji je općeprihvaćen i konvencionalan. Samim time, navedenim oblicima podrške roditeljima došlo bi do harmoničnijih odnosa u obitelji koja je stabilna, čvrsta i prilagođena suvremenim uvjetima života.

Na kraju, fenomen devijantnosti kod djece i mladih promatran kroz prizmu promjene rodnih uloga roditelja predstavlja kompleksno pitanje koje sadržava niz uzroka te ga

je zbog njegove opsežnosti nemoguće promatrati samo s jednog aspekta. Međutim, iako postoji poveznica između devijantnosti djece i mladih i promjene rodni uloga roditelja, za pojavu devijantnosti kod djece i mladih evidentno su bitniji neki drugi čimbenici negoli su to promjene rodni uloga njihovih roditelja.

LITERATURA

1. Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, R., Johnson, J. D., Linz, D., Malamuth, N. M. i Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological Science in the Public Interest*, 4(3), 81-106.
2. Barkan, S. E. (2011). *Sociology: Understanding and Changing the Social World*. Flat World Knowledge.
3. Becker, H. (1991). *Outsiders: Studies In The Sociology Of Deviance*, *The Free Press, New York*, 177-212.
4. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Bradford, K., Barber, B. K., Olsen, J. A., Maughan, S. L., Erickson, L. D., Ward, D. i Stolz, H. E. (2003). A multi-national study of interparental conflict, parenting, and adolescent functioning: South Africa, Bangladesh, China, India, Bosnia, Germany, Palestine, Colombia, and the United States. *Marriage and Family Review*, 35, 107-137.
6. Brooks-Gunn, J., Han, W.-J. i Waldfogel, J. (2002). Maternal employment and child cognitive outcomes in the first three years of life: The NICHD study of early child care. *Child Development*, 73, 1052-1072.
7. Bryson, V. (1999). *Feminist Debates*. London: Macmillan Press Ltd.
8. Bujšić, G. (2005). *Dijete i kriza: priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
9. Buljan Flander, G. (2013). *Koliko vremena i uz koje rizike djeca provode na internetu i Facebooku*. Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. Posjećeno 14.06.2024. na mrežnoj stranici: <http://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/>
10. Clarke-Stewart, K. A. (1989). Infant day care: Maligned or malignant? *American Psychologist*, 44, 266-273.
11. Car, S. (2013). Adolescencija 21. stoljeća: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoški izazovi. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (2), 285 –294.
12. Clinard, M. B. i Meier, R. F. (2011). *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth Cengage Learning.

13. Coley, R. L., Morris, J. E. i Hernandez, D. (2004). Out-of-school care and problem behavior trajectories among low income adolescents: Individual, family, and neighborhood characteristics as added risks. *Child Development*, 75, 948-965.
14. Comstock, G., Scharrer, E. (2006). Media and popular culture. In Renninger K. A., Sigel, I.E., *Handbook of child psychology*, 4, 817-863.
15. Čudina-Obradović, M., Obradović, J.(2003). *Revija za socijalnu politiku*, 10(1)
16. Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E. i Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological Science*, 16, 328-335.
17. DZS (2016.). *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.godine. Kućanstva i obitelji*. Statistička izvješća. Posjećeno 30.6.2024. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1583.pdf
18. Gajer-Piacun, Đ. (1978). Funkcija roditelja u suvremenom društvu. *Defektologija*, 14 (1-2).
19. Gerard, J. M., Krishnakumar, A. i Buehler, C. (2006). Marital conflict, parent-child relations, and youth maladjustment: A longitudinal investigation of spillover effects. *Journal of Family Issues*, 27, 951-975.
20. Giddens A. (2005). *Odbjegli svijet: Kako globalizacija oblikuje naše živote*. Zagreb: Jesenski i Turk.
21. Giddens A. (2007). *Sociologija*, 4. izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
22. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
23. Hoffmann, L. W. (2000). *Maternal employment: Effects of social context*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
24. Hohmeier, J. (1997). Familien mit behinderten Kindern - ihre Situation, ihr Unterstützungsbedarf. U L. A. Vaskovits (ur.), *Familienleitbilder und Familienrealitäten* (347-352). Opladen: Leske und Budrich.
25. Hughes, J. N., Cavell, T. A. i Grossman, P. B. (1997). A positive view of self: Risk or protection for a aggressive children? *Development an Psychopathology*, 9, 75-94.

26. Hussain, M. i Warr, M. A. (2019). Parental negligence, improper parenting and enforcement of parents lead to child aggressiveness: A study. *International Journal of Interdisciplinary Research and Innovations*, 7(1), 165-171.
27. Jones, J. i Mosher, W. (2013). Father's involvement with their children: United States, 2006-2010, *Division of vital statistics*.
28. Kernis, M. H. (2002). Self-esteem as a multi-faceted construct. In T.M. Brinthaupt, R. P. Lipka (Eds.), *Understanding early adolescent self and identity*. Albany, NY: State University of New York Press
29. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu - Roditelji, vršnjaci, učitelji kontekst razvoja djeteta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
30. Maleš, D. (1999). Uloga majke i oca u odgoju djeteta. *Obitelj u suvremenom društvu*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
31. Mirosavljević, A., Koller-Trbović, N. i Lalić-Lukač, D. (2010). Evaluacija uspješnosti izvansudske nagodbe u stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18(2), 1-104.
32. Murdock, G. P. (1949). *Social Structure*. New York: The Free Press.
33. Nikodem, K., Kudek Mirošević, J. i Bunjevac Nikodem, S. (2014). Internet i svakodnevne obveze djece. *Sociologija i prostor*, 23(3), 389-407.
34. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publishers.
35. Ostrov, J. M., Gentile, D. A. i Crick, N. R. (2006). Media exposure, aggression, and prosocial behavior during early childhood: A longitudinal study. *Social development*, 15, 612-627.
36. Parsons, T. (1955). Family: Its Relations to Personality and Social Structure. U T. Parsons i R. F. Bales. *Family, Socialization and Interaction Process*. New York: The Free Press.
37. Patterson, G. R., Crosby, L. i Vuchinich, S. (1992). Predicting risk for early police arrest. *Journal of Quantitative Criminology*, 8, 335-355.
38. Pauček Šljivak, M. (2018). *Prvo su ubili Luku Ritza, a onda nastavili divljati po Hrvatskoj. Dokad?* Posjećeno 25.06.2024. na mrežnoj stranici: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/napadaci-luke-ritza-nastavili-s->

kriminalom-jedan-palio-kontejnere-i-dilao-drogu-drugi-premlatio-15godisnjaka/1032695.aspx

39. Plantin, L., Mansson, S.-A. i Kearney, J. (2003). Talking and doing fatherhood: On fatherhood and masculinity in Sweden and England. *Fathering, 1*, 3-26.
40. Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S. i Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja, 11*(2-3), 58-59.
41. Rosenfeld, C. i Perrella, V. C. (1965). Why Women Start and Stop Working: A study in Mobility. *Monthly Labor Review, 88*, 1077-1088.
42. Sandquist, K. (1992). Sweden's sex-role scheme and commitment to gender equality. U S. Lewis, D.N., Izraeli, H. Hottsmans (ur.), *Dual-earner families: International perspectives* (str. 58-72). London: Sage.
43. Sarafino, E. P. i Smith, T. W. (2011). *Health psychology: Biopsychosocial interaction*. John Wiley & Sons, Inc.
44. Stašević, I., Derk, D. (2016), Osobitosti maloljetničke delikvencije u Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost, 25*(3), 259-275.
45. Szelényi, S. i Olvera, J. (1996). The declining significance of class: Does gender complicate the story? *Theory and Society, 25*(5), 725-730.
46. Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S.A. (1997). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
47. Vaughn, B. E., Deane, K. E. i Waters, E. (1985). The impact of out-of-home care and the quality of infant-mother attachment in an economically disadvantaged population. *Child Development, 51*, 1203-1214.
48. Wasserman, G. A., Keenan, K., Tremblay, R. E., Coie, J. D., Herrenkohl, T. I., Loeber, R. i Petechuk, D. (2003). *Risk and Protective Factors of Child Delinquency*. Child delinquency Bulletin Series. U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
49. Wilk, L. (2003). Familienform als Determinante kindlicher Entwicklung und kindlichen Glücks? U R. Heim i C. Posch (ur.), *Familienpädagogik* (str. 13-35). Innsbruck: Studienverlag.
50. Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama. *Narodne novine*, br. 152/2022.

51. Zrinščak, S. Kregar, J., Sekulić, D., Ravlić, S., Grubišić, K. Čepo, D., Petričušić, A. i Čehulić, M. (2020). *Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava*. Zagreb: Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu.